

“GÜNÜMÜZ ALEVİLİĞİNDE EĞİTİM ÇALIŞTAYI” KİTABI ÜZERİNE

Kamile ÜNLÜSOY*

Günümüz Aleviliğinde Eğitim Çalıştayı, 29-30 Mayıs 2009, Eğirdir-Isparta, Bildiriler ve Tartışmalar, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No: 23, Bilimsel Toplantılar Serisi: 9, SDÜ Matbaası, Ekim 2009, Isparta.

Editörlüğünü çalıştayın düzenleme kurulunda yer alan bir grubun yaptığı bu eser, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından 29-30 Mayıs 2009 günleri arasında gerçekleştirilen “Günümüz Aleviliğinde Eğitim Çalıştayı”ndaki bildiri ve tartışmaları yayına sunmaktadır. Eserde çalıştaya farklı kurumlardan katılan başta Reha Çamuroğlu olmak üzere, Cemal Şener, Dursun Gümüsoğlu, Ali Kenanoğlu, Prof. Dr. Beyza Bilgin, Prof. Dr. Hasan Onat, Prof. Dr. Sönmez Kutlu, Prof. Dr. Recep Kaymakcan, Doç. Dr. İlyas Üzüm, Doç.Dr. Ahmet Taşgın gibi bilim adamları, inanç önderleri ve araştırmacıların konuyla ilgili görüşleri ortaya konulmaktadır.

Çalıştay, Açılış Konuşmaları, Açılış Konferansı, “Alevi Kimliği” başlıklı I. Oturum, “Alevilerin Örgün Eğitimi” başlıklı II. Oturum, “Alevilerin Yaygın Eğitimi” başlığıyla III. Oturum ve “Genel Değerlendirme” Oturumu şeklindeki programla akademik bir platformda gerçekleşmiştir. Eser de toplantının bu akış seyri gözetilerek hazırlanmıştır. Eserdeki bildirimlerle ilgili tespitlerimiz şunlardır;

Açılış Konferansı Hasan Onat tarafından sunulmuştur. Konferansına bilimsel bilginin önemini vurgulayarak başlayan Onat, Alevilik-Bektaşilik konusunda temel bilginin ne’liğinin sorgulanması gerektiğine dikkat çekmektedir. Onat, her iki grubun ahlak temelli bir anlayışı hakim olmasına rağmen, bugün karşımıza çıkan pek çok sorunun arka planında siyâsetin yer aldığını söylemektedir. Onat’a göre, günümüzdeki Alevilik-Bektaşilikle ilgili kimlik tartışmaları inşa boyutunda yürümekte, bilgi boşluğundan faydalanan herkes kendisine göre bir Alevilik inşa etme peşindedir. Fakat konunun sağlıklı bir şekilde ortaya çıkarılabilmesi için “keşifçi” bir anlayışın ortaya konulması

* Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Mezhepleri Tarihi.

gerekmektedir. Onat, problemlerin çözümü noktasında iki somut öneri sunmaktadır. Bunlardan ilki, Safevi devletinin Cumhurbaşkanlığı forsunda temsil edilmesidir. Çünkü Safevi devleti de bir Türk devletidir. İkincisi ise, bir Alevi köyü örnek alınarak açık hava müzesi oluşturulmasıdır. Böylece Aleviliğin otantikliği ortaya konularak korunabilecektir.

“Alevi Kimliği”yle ilgili oturumda dört bildiri bulunmaktadır. Bunlar içerisinde ilk sırada yer alan Reha Çamuroğlu, konuyla ilgili daha önce görmezden gelinen pek çok problemin günümüzde rahatça ortaya konulabilmesinin sevindirici bir durum olduğunu ifade etmektedir. Din ve siyasetin iç içe olduğu bir gelenekten geldiğimizi söyleyen Çamuroğlu, bunun geçmişte pek çok örneğinin bulunduğunu, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın da böyle bir geleneğin örneği olduğunu ifade etmektedir. Eğitim problemiyle ilgili olarak, Alevi eğitiminin büyük ölçüde tasavvufa dayandığını, Aleviliğin belirgin fikhî ve kelmâî yönünün olmadığını belirterek, sorunun Alevi-Sünni birlikteliği temelinde görüş alış verişinde bulunarak yeni siyasi paradigmalara makul çözümlere ulaşabileceğini söylemektedir.

Doğan Bernek, tarihi süreçte Alevilerin pek çok sıkıntı çektiğini, kendilerini açıkça ifade etme şansı bulamadıklarını fakat on beş-yirmi yıl içerisinde yapılan çalışmalarla da belli bir aşamaya geldiklerini belirterek geçmişte bazı provokatif saldırılara rağmen kurumsallaşmaya devam ettiklerine dikkat çekmektedir. Alevi sorunlarıyla ilgili genel bütçeden ayrılan kaynakların eşit dağıtılmasını, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin tüm inançlara karşı yansız ve doğru bir yaklaşımının olmasını, Cem evlerinin bir ibadethane olarak kabul edilmesini, devlete ait radyo ve televizyon kanallarında Alevilere de yer verilmesini istediklerini, bunların da çözülemeyecek problemler olmadığını, zaman içerisinde bir sonuca ulaşabileceğini söylemektedir.

Ali Kenanoğlu ise “Alevi Kimliği Alevilerin İslam’ı” başlıklı bildirisinde Alevilerin nasıl bir İslam anlayışına sahip olduklarını Aleviliğin yaşayan boyutundan kesitler vererek anlatmış ve Alevilere karşı asimilasyoncu bir yaklaşım sergilendiğine dikkat çekerek konuyla ilgili şu iki öneriyi sunmuştur: “1-İslam’da büyük bir reform yapılacaktır; bütün bu inanç yapısına sahip Alevi toplumu, dönüştürme, başkalaştırma, Şiileştirme, Sünnileştirme çalışması yapmadan olduğu gibi, kabul ettikleri ve benimsedikleri inançsal yapılarıyla İslam’ın içinde kabul edeceksiniz. İslam açısından çok önemli bir reform sayılacak bu adımı resmen atıp, bunu kabul edeceksiniz ve Aleviler üzerinde asimilasyon çalışmalarına son vererek Alevi toplumunun kendi inançsal sistemini oluşturmasının önünü açacaksınız. 2. ‘Böyle bir inancı İslam olarak kabul edemeyiz, sizin inancınız farklı bir inançsal yapıdır.’ deyip, Alevi toplumundan elinizi çekeceksiniz.”

Mansur Yalçın tebliğinde Aleviliğin kitâbi anlatımdan ziyade pratikte deneyim içerdiğini, Aleviliğin de sadece zihinsel ampirik düşünceyle değil, keşfetmekle, anlamakla, Alevi toplumuna girerek toplumun kendi öz değerlerine tanık olarak anlaşılabilceğini vurgulamıştır.

Mehmet Ersal “Alevî Kimliğinde Ritüel ve Hiyerarşik Örgütlenme Merkezli Bir Bakış” adlı tebliğinde, Alevi-Bektaşî toplumlarının dede ocakları şeklindeki hiyerarşik yapılanmasını çeşitli örneklerle ortaya koymuştur.

“Alevilerin Örgün Eğitimi” başlıklı II. oturumda yedi bildiri yer almaktadır. İlk bildiri sahibi Dursun Gümüşoğlu’dur. Gümüşoğlu, Diyanet’in bütün inançlara eşit mesafede yaklaşması gerektiğini, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin insanların genel ihtiyaçları olması nedeniyle okullarda verilmesinin uygun olduğunu, fakat bu derslerde dinin bütün ekollerinin ortak kabul ettiği değerlerin ve tarihsel seyirlerinin verilmesi gerektiğini ifade etmiş, eğer inanç eğitimi yapılacaksa seçmeli olarak yeni bir ders daha açılabileceğini, bu derslerde isteyenlere inanç eğitiminin verilebileceğini, dersin uygulanmasında Milli Eğitim Bakanlığı’nın yanı sıra Alevi inanç önderlerinin de katkısının olması gerektiğini dile getirmiştir.

Ali Yaman ise bildirisinde din derslerinin günümüzde açmaza girdiğini, bu konunun artık uluslararasılaşmış bir konu haline geldiğini vurgulayarak, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde “mezhepler üstü” yaklaşımının uygulandığı görüşünü kabul etmediğini beyan etmiştir. Mevcut eğitim çalışanlarıyla problemlerin çözülemeyeceğini, problemin çözümü için Diyanet İşleri Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Alevi paydaşların ortaklaşa bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu ve çalışmalarda elde edilecek sonuçların siyasiler tarafından da desteklenerek pratiğe dönüşmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Şakir Keçeli Aleviliğin eğitimi meselesine farklı açıdan yaklaşarak, öğrencilere genel anlamda din eğitiminin ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin Lise I. sınıfa kadarki eğitim sürecinde verilmeye başlamasının pedagojik yönden çok sakıncalı olduğunu ifade etmiştir. Keçeli, bu derslerin Lise I. sınıftan itibaren seçmeli olarak isteyenlere verilebileceğini, Lise II. sınıfta Felsefe dersleri içerisinde İslâm tasavvufu ve Alevilik-Bektaşîlik konularının öğretilebileceğini dolayısıyla Alevilik eğitimiyle ilgili problemlerin bu şekilde çözülebileceğini dile getirmiştir.

Sönmez Kutlu, “Laik Örgün Eğitim Sisteminde Doktrin Merkezli Çoğulcu Din Eğitimi Mümkün mü?” başlıklı bildirisinde, din eğitimi ve öğretimi vermekte olan ülkelerin programlarında çoğulculuğun “geleneksel çoğulculuk” ve “modern çoğulculuk” olarak iki şekilde uygulandığını ortaya koyduktan sonra bu yaklaşımların Türkiye şartlarında uygulanıp uygulanamayacağı ya da uygulandığı takdirde karşılaşılabilecek muhtemel problemlere dikkat çekmiş; çözüm olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde ilk önce İslâm’ın genel hatlarıyla, daha sonra mezhep ve dini gruplarla ilgili daha detaylı bilgilerin öğretilebileceğini, fakat okullarda yalnızca öğretim boyutunun uygulanabileceğini ifade ederek, din eğitiminin devlet denetiminde, Halk Eğitim Merkezleri, Camiler, Kur’an Kursları ve Cem evlerinde verilebileceğini söylemiştir.

Cemal Tosun, Almanya’da uygulanan Alevi İslam dersleriyle ilgili gelişmeleri ve konuyla ilgili yaptığı görüşmeleri anlatarak bu manada Türkiye’de neler yapılabileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca konuya din meselesi olarak değil de eğitim meselesi olarak yaklaşılması gerektiğini, pratikte “mezhepler üstü” ve “mezhepler arası” denilebilecek bir uygulamaya gidilebileceğini, ayrı ayrı dersler yerine anayasal konseptin korunarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin bir din eğitimi dersi değil, din kültürü dersi olduğunun bilincinde kalınmasını, farklılıkların da burada öğretim konusu yapılabilmemesinin yollarını aramak gerektiğini ifade etmiştir.

Recep Kaymakcan ise, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Danıştay kararlarını farklı açılardan değerlendirdikten sonra, daha çoğulcu bir din eğitimi düzenlemesine geçilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Ömer Özcan, Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2004’ten itibaren ilköğretim ve orta öğretimlerde bütün programlarını geliştirmeye çalıştığını, uygulamada “davranışçı model”in bırakıldığını, yerine “yapılandırmacı model”in benimsendiğini, ancak bu modelin yeni uygulanmaya başlamasından dolayı bir takım sorunlarla karşılaşıldığını fakat bunların zamanla düzelebileceğini dile getirmiştir.

“Alevilerin Yaygın Eğitimi” ile ilgili üçüncü oturumda altı bildiri yer almaktadır. İlk olarak Salih Çift, Aleviliğin tasavvufi arka planıyla ilgili bilgiler verdikten sonra, Alevilerin talepleriyle ilgili neler yapılabileceğini ortaya koymuştur. Çift’e göre, her şeyden önce Diyanet’in tasavvufi barışması gerekmektedir. Önyargı ve ön kabullerle değil tarihsel ve güncel olaylar doğrultusunda hareket edilmelidir. Dışlayıcı değil toparlayıcı olunmalıdır. Dış kaynaklı manipülasyonlar tespit ve teşhir edilmelidir.

İlyas Üzüm, Diyanet’in Alevilikle ilgili olarak yaygın eğitimdeki halka yönelik faaliyetlerinden bahsetmiştir. Üzüm, hutbe, vaaz ve konferanslarda Aleviliğe daha çok yer verilmeye başladığını, din görevlilerinin konu hakkında bilgilendirildiğini ve Alevi-Bektaşî klasiklerinin yayınlanmaya başladığını, bunların da yadsınmayacak bir gelişme olduğunu ifade etmiştir.

Cemal Şener, Alevilik konusuyla ilgili problemlerin çözümünde Diyanet’in önemli bir yetkisi olmasına rağmen, henüz yeterli çalışmaların yapılmadığını, Alevilerin olduğu gibi kabul edilmesini ve Cem evlerinin de bir ibadethane olarak benimsenmesi ve asimilasyon çabalarından derhal vazgeçilmesi gerektiğini savunmuştur.

Ahmet Taşgın, “Yaygın Eğitimde Cem Evlerinin Rolü” adlı bildirisinde, Cem evlerinin gelişim sürecini ve toplumun Alevi algılamalarındaki yanlışlıkları anlatmış ve bu yanlış algılamalardan bir an önce kurtulmak gerektiğini dile getirmiştir.

Himmet Konur ise İslam tasavvuf alanındaki bir akademisyen olarak Alevilikle ilgili problemleri değerlendirmeye çalışmıştır.

Yüksel Metin “Zorunlu Din Dersi Sorunu ve Çözüm Önerilerinin Değerlendirilmesi” adlı bildirisinde anayasadaki din dersleriyle ilgili düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ndeki din özgürlüğü hakkında bilgi verdikten sonra AİHM ve Danıştay kararlarını değerlendirmiş, bu bağlamda yapılması gerekenleri ifade etmiştir.

Genel Değerlendirme Oturumunda ise, daha önce sunulan tebliğlerden hareketle genel bir değerlendirme yapılarak, bundan sonra konuyla ilgili somut olarak neler yapılabileceği tartışılmıştır. Bu bağlamda Isparta Valisi Ali Haydar ÖNER idari görevleri sırasında yaşadığı bazı tecrübelerini katılımcılarla paylaşarak toplumda oluşan önyargıların kaldırılması gerektiğini vurgulamış, birlik ve beraberliğin önemine işaret etmiştir.

Sonuçta, Alevi-Bektaşilerin de din eğitimine, kendi inançlarını öğrenme hakkına sahip oldukları, uygulanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin daha çoğulcu ve daha işlevsel hale getirilmesi gerektiği, Cem evlerinin de eğitim bağlamında önemli bir role sahip olduğu vurgulanmıştır. Bundan sonra varılan sonuçların teoride kalmamasını, siyasilerin de yardımıyla bir an önce pratiğe dönüştürülmesi gerektiği açık bir şekilde dile getirilmiştir.